

*Урош Новаковић**

Правни факултет, Универзитет у Београду

ПРАВНА РЕГУЛАЦИЈА ПРИКАЗИВАЊА ДЕЦЕ НА ИНТЕРНЕТУ И ДРУШТВЕНИМ МРЕЖАМА ОД СТРАНЕ РОДИТЕЉА – ТЕОРИЈСКИ И ПРАКТИЧНИ АСПЕКТ

Сажетак

Породица као друштвена категорија постаје све више подложна утицају друштвених мрежа, не само као целина, већ и посредством појединих чланова – пре свега родитеља и деце. *Sharenting* као облик вршења родитељског права представља појаву савременог доба. Одредбе о заштити детета од постављања садржаја на друштвеним мрежама садржане су у Закону о јавном информисању и медијима и Породичном закону. Поред законске регулативе која је оскудна, ни домаћа судска пракса у овој области није садржајна. Предмет анализе била је пресуда Апелационог суда у Крагујевцу о којој се изјашњавао и Врховни касациони суд. Објављивање фотографија деце на Интернету путем сервиса за друштвене мреже може да представља опасну активност које савесни родитељ треба да буде свестан. Имајући у виду то да малолетно дете, посебно до одређеног узраста (нпр. до 12 година), не може бити свесно свог дигиталног идентитета, родитељи јесу „чувари” тог идентитета, који се манифестује и кроз објављивање

* Имејл адреса: uros.novakovic@ius.bg.ac.rs; ORCID: 0009-0002-9749-7369.

слика и материјала на друштвеним мрежама. Иако правни систем треба да препозна, регулише и на крају реагује на кршење права детета у дигиталној сфери, домет истог је услед константног развоја нових технологија и нових друштвених мрежа прилично ограничен.

Кључне речи: дете, права детета, друштвене мреже, *sharenting*, Интернет

УВОД

Феномен приказивања поједин(а)ца на друштвеним мрежама у савремено доба постао је не само социолошки феномен, већ и правни и политички. Неретко се и кампање политичких партија одвијају на друштвеним мрежама. Породица као друштвена категорија постаје све више подложна утицају друштвених мрежа, не само као целина, већ и посредством појединих чланова—пре свега родитеља и деце. Иако постоје извесна ограничења у приказивању деце на друштвеним мрежама, она су неретко само декларативног карактера. Правни системи широм света су последњих деценија почели да регулишу овај феномен, међутим, у пракси је стање сасвим другачије. Посматрано на примеру једне од најпопуларнијих друштвених мрежа – *Facebook*-а, иако ова друштвена мрежа, у складу са својим интерним правилима, не дозвољава да се деца млађа од 13 година региструју као корисници исте, постоје случајеви да су и деца млађег узраста од 13 година креирала своје налоге. Екстремни, али реални и упозоравајући примери нам говоре да чак и деца узраста од три године имају своје налоге на друштвеним мрежама (Goshadze 2020, 21). Као веома забрињавајућа, са аспекта заштите права детета, звучи чињеница да је чак 92% деце у САД узраста две године присутно *online* (Haley 2020, 1007), а да, када дете напуни пет година старости, на *online* платформама се већ налази његових 1.500 слика (Fineman 2023, 850). Са друге стране, и висок проценат родитеља (75%) користи друштвене мреже и на истим дели садржаје о својој деци, док само 1/4 родитеља консултује своју децу за сагласност да садржаје о њима постави на своје друштвене мреже (Yates 2023, 850). Према другим подацима, чак 40,5% родитеља поставља сваког дана један видео или слику деце на својој друштвеној мрежи коју користи (Johnston 2020, 59). Ово су

све подаци који указују на распрострањеност и значај друштвене, правне и политичке анализе овог савременог проблема.

ПРАВНИ ОКВИР – МЕЂУНАРОДНО И ДОМАЋЕ ПРАВО

Пре упуштања у дефинисање, као и правну анализу *sharenting*-а, из угла родитељског права и права детета, осврнућемо се на постојеће норме у међународном и домаћем праву у овој области. Право на заштиту података о детету уско је повезано са изградњом самопоуздања детета и правом детета на формирање сопствене личности и индивидуалности. Као и у другим областима у којима се разматра неко право детета, на међународној равни, енциклопедију за правну анализу представља Конвенција Уједињених нација о правима детета – КУНПД (The United Nations Convention on the Rights of the Child, UNCRC) (ZRKUNPD 1997). У анализи права детета у области *online* садржаја, полазимо од норми овог општеприхваћеног универзалног међународног стандарда. Тако, чл. 3 КУНПД предвиђа да у свим поступцима који се тичу детета, било да их предузимају јавне или приватне институције социјалне заштите, судови, органи управе или законодавна тела, најбољи интереси детета ће бити примарни фактор који се процењује. Један део поменутог принципа који се односи на његову примену, такође, обухвата родитеље и понашање родитеља у породици. Најбољи интерес детета треба узети у обзир код постављања слика детета на друштвене мреже, а посебно приликом примене следећих права детета: права детета на приватност, права детета на пристанак за објављивање и права на заборав. Даље, у оквиру КУНПД, чл. 16 позива на заштиту приватности детета, али истовремено нема конкретне одредбе, тј. не дотиче се теме приватности детета на *online* мрежама. Ниједно дете не сме бити подвргнуто произвољном или незаконитом мешању у његову или њену приватност, породицу, дом или преписку, нити на противправне нападе на његову или њену част и углед. Дете има право на законску заштиту од таквих мешања или напада. Наведена решења имају мањкавости, посебно у светлу савремених *online* медија, али је то логично, јер у време доношења КУНПД (1989. године) није било дигиталног окружења какво сада имамо, те ни великог броја опасности из дигиталне сфере које могу штетити добробити и најбољем интересу детета.

На нивоу Европске уније значајно је поменути да Општа уредба о заштити података – ОУЗП (General Data Protection Regulation, GDPR) (Regulation 2016/679) представља инструмент који штити право детета на приватност у *online* сфери, али се примећује да је потребна додатна заштита приватности детета на *online* мрежи и да треба чинити сталне модификације, предлагати нове идеје и дубље анализе, с обзиром на то да савремена технологија и Интернет представљају медије који захтевају нетрадиционална решења. Оно што је несумњив и уједно највећи домет ове уредбе је што се од опште, генералне заштите права на приватност, прелази на конкретизацију овог права, док је субјект заштите управо дете. Право на заборав, предвиђено у ОУЗП, представља компромис између права на приватност појединца и права на слободу изражавања појединца. Упоредноправно посматрано, и неке државе у САД су примениле право на заборав као могуће решење овог проблема. Тако је Калифорнија 2013. године усвојила закон о приватности података који захтева од оператера *web*-сајтова, *online* услуга и мобилних апликација које користе малолетници, да дозволи малолетницима који су регистровани корисници *online* услуге да уклоне садржај који је корисник некада претходно објавио на сајту (Haley 2020, 1018).

Поред наведене Уредбе, и други ЕУ документи имају одредбе о заштити података на Интернету. Чл. 16, ст. 1 Уговора о функционисању Европске уније – УФЕУ (Treaty on the Functioning of the European Union, TFEU) (TFEU 2016, Art. 16), и чл. 8, ст. 1 Повеље о основним правима Европске уније – ПОПЕУ (The Charter of Fundamental Rights of the European Union, CFREU) (CFREU 2000, Art. 8) говоре да лични подаци детета треба да буду заштићени. Идентичним чланом као и КУНПД, случајно или не, УФЕУ чл. 16, ст. 1 предвиђа да свако има право на заштиту личних података који се тичу те особе. Скоро идентичном формулацијом, ПОПЕУ у чл. 8, ст. 1 предвиђа да свако има право на заштиту личних података који се односе на њега.

У оквиру правног система Републике Србије не постоје норме које регулишу питање постављања *online* садржаја о детету на друштвене мреже. Једини правни акт који говори о заштити деце у медијској сфери јесте Закон о медијима и јавном информисању (у даљем тексту: ЗЈИМ) (ЗЈИМ 2025). У чл. 88 овог закона се наводи да у циљу заштите слободног развоја личности малолетника, посебно се

мора водити рачуна да садржај медија и начин дистрибуције медија не нашкоде моралном, интелектуалном, емотивном или социјалном развоју малолетника. Члан 89 истог закона говори о заштити детета од порнографског садржаја тако што се не сме на начин доступан малолетницима јавно излагати штампани медиј са порнографским садржајем. Штампани медиј са порнографским садржајем на насловној и последњој страни не сме да садржи порнографију, а мора имати видно упозорење да садржи порнографију, као и упозорење да није намењен малолетницима. Закон даље говори о заштити малолетника, тј. деце код објављивања информације и препознавања малолетника. Информација из приватног живота, односно лични запис (писмо, дневник, забелешка, дигитални запис и сл.), запис лика (фотографски, цртани, филмски, видео, дигитални и сл.) и запис гласа (магнетофонски, грамофонски, дигитални и сл.) не може се објавити без пристанка лица чијег се приватног живота информација тиче, односно лица чије речи, лик, односно глас садржи, ако се при објављивању може закључити које је то лице. Малолетник се не сме учинити препознатљивим у информацији која може да повреди његово право или интерес (ЗЈМ 2025, чл. 91). У случају кршења права малолетника предвиђена је могућност судске заштите¹, као и новчане казне² за уреднике медија који објаве те информације. Имајући у виду све напред наведено у погледу заштите детета од дељења садржаја на друштвеним мрежама и одредби ЗЈМ, друштвене мреже нису медији на који се могу, посебно у делу у коме се говори о судској заштити и новчаним

¹ Према чл. 112 ЗЈМ: „Ако се објављивањем информације, односно записа повређује претпоставка невиности, забрана говора мржње, права и интереси малолетника, забрана јавног излагања порнографског садржаја, право на достојанство личности, право на аутентичност, односно право на приватност, у складу са одредбама овог закона, тужбом се може захтевати: 1) утврђивање да је објављивањем информације, односно записа повређено право, односно интерес; 2) пропуштање објављивања, као и забрана поновног објављивања информације, односно записа; 3) предаја записа, уклањање или уништење објављеног записа (брисање видео записа, брисање аудио записа, уништење негатива, одстрањење из публикација и слично)”.

² Новчаном казном од 50.000 динара до 150.000 динара казниће се за прекршај главни уредник медија ако садржај медија који може угрозити развој малолетника није јасно и видно означен, односно ако је малолетник учињен препознатљивим у објављеној информацији која је подесна да повреди његово право или интерес, у складу са чл. 88, чл. 89, ст. 2 и чл. 91, ст. 2).

казнама јер седишта компанија и одговорна лица нису у надлежности органа Републике Србије, односити наведене норме закона. Са друге стране, уколико родитељи, као носиоци дигиталног идентитета детета до одређеног узраста, повреду његово право и интересе, чл. 112 пружа могућност судске заштите.

Имајући у виду правну празнину у погледу конкретних норми за постављање садржаја о детету на друштвене мреже од стране родитеља, одредбе о правима детета и родитељском праву из Породичног закона (PZ 2015) (у даљем тексту: ПЗ) имају примарни значај. Како је у овој области, пре свега, реч о томе да се заштити дете од штетних садржаја друштвених мрежа, у први план истичемо родитељске дужности, односно одговорност родитеља за васпитање детета. Стога се (и овде) пре говори о родитељским дужностима, родитељској одговорности, а не о родитељском праву.³ Родитељи имају право да објављују садржаје о детету, али се поставља питање да ли је то право подложно ограничењу. Са друге стране посматрано, из угла детета, неспорно је да је детету признат правни капацитет, посебно са одређеним узрастом. Епохалан значај на сужавање родитељског права, уједно и проширење права детета, имао је чувени случај *Gillick v. West Norfolk and Wisbech AHA and Department of Health and Social Security*.⁴ Након овог случаја, односи

³ Доминантан термин у породичноправној теорији јесте родитељска одговорност – *parental responsibility*, тј. дужност родитеља. Видети Gilmore, Herring, and Probert 2009.

⁴ Одлука је донета још крајем 20. века (1986. године). Укратко, епилог случаја се огледа у следећем: Дом Лордова је тесном већином од три према два одлучио да доктор може детету млађем од 16 година (девојци) да препише контрацепциона средства без знања и сагласности родитеља. Судска одлука се базирала на пет услова: 1) да дете (девојка), иако нема 16 година, може да схвати савет лекара; 2) да лекар не може да убеди дете да се оно обрати родитељима или да лекар не може да обавести родитеља; 3) да постоји велика вероватноћа да ће дете ступити или наставити са сексуалним односима и без примене контрацепцијских средстава; 4) да ће без добијања контрацепцијских средстава или савета физичко и ментално здравље детета бити угрожено; 5) да најбољи интерес детета обавезује лекара да примени контрацепцијска средства и без сагласности родитеља. Случај Гилик (Gillick) је изазвао доста дебата и контроверзи. Наиме, адвокат гђе Гилик је истакао да се овде ради о томе да родитељи имају право да искључе свако друго лице од уплитања у доношење одлуке везане за здравље детета, те да се ради о спору између права родитеља и права доктора, а не између права родитеља и права детета. Апсолутност родитељског права доведена у питање овом одлуком може се поредити са апсолутношћу права својине власника ствари. Могуће је да неко буде

родитеља и детета успостављају се на сасвим новим основама. Директна последица одлуке у случају Гилик је законско признање аутономије одлучивања деце одређеног узраста (Masson 2009, 259). Тиме је признато право јавних власти, државних институција (суда) према детету, те да, ако је то потребно у циљу заштите детета, право детета има превагу над правом родитеља (Freeman 2006, 205). Родитељско право, након ове одлуке, постоји само и искључиво ради добробити детета. Питање признавања права детета није се више постављало (Janjić Komar i Obretković 1996, 14). Управо, код постављања садржаја о детету на друштвене мреже од стране родитеља, може доћи до колизије права детета и родитељског права.

Према слову ПЗ, током трајања брака родитељи врше родитељско право заједнички и споразумно. Спор између родитеља поводом приказивања детета на друштвеним мрежама може настати и током трајања брака, односно заједничког живота. Међутим, посебно је сложено ово питање приказивања детета у случају развода брака и неслагласности родитеља око постављања садржаја о детету *online*, што ћемо видети и на примеру из наше судске праксе.

Поред законске регулативе која је оскудна, ни домаћа судска пракса у овој области није садржајна, тј. готово је непостојећа. Ипак, у делу рада у коме анализирамо судску праксу, биће приказана једна скорашња пресуда домаћег суда у овој области.

власник права својине на ствари, али да буде конституисано неко уже право на праву својине, право плодуживања или нпр. право преласка преко туђе непокретности. Ако су таква ограничења могућа по питању ствари, поставља се питање зашто није могуће ограничити апсолутност родитељског права над дететом које није ствар, већ има своје мишљење. Ради се о ставу да дете, поред родитеља, може овластити неко друго лице да тумачи шта је у његовом најбољем интересу. Право узима у обзир животну чињеницу развоја (капацитета) детета. Са одрастањем, жеље детета добијају на (правној) тежини.

За став Европског суда за људска права поводом предузимања медицинских интервенција и сагласности малолетних особа, видети Fortin 2009, 162. О случају Гилик, видети Probert 2009, 260.

ПОЈАМ *SHARENTING*-А, УЗРАСТ ДЕТЕТА И САГЛАСНОСТ РОДИТЕЉА ЗА ДЕЉЕЊЕ САДРЖАЈА

Дељење и постављање садржаја о деци од стране родитеља се у теорији означава страним термином *sharenting* који подразумева два појма: појам родитеља (*parent*) и глагол делити (*share*). Занимљиво је истаћи да се код *sharenting*-а примарно говори о томе да је родитељ та особа која поставља садржаје о детету. Међутим, могуће је и да друге особе попут рођака, пријатеља, бејбиситерки, професора, васпитача постављају садржаје о детету. Једна од ретких држава које су правно регулисале ово питање, Јужна Африка, у свом закону употребљава термине *responsible party* и *competent person*, којима је могуће обухватити шири круг особа, не само родитеље, већ и законског старатеља детета, као особе које могу постављати садржаје о детету (Gabriel 2019, 608).

Родитељи су особе које су законски заступници детета. Они имају право и дужност да чувају, васпитавају, заступају дете, као и да обављају свакодневне активности везане за дете. Родитељи, као чувари благостања и најбољег интереса детета, треба да имају у виду какав ће ефекат имати постављање садржаја везаних за дете на његов будући развој. Код *sharenting*-а се може говорити о занемаривању или чак и злоупотреби детета. Приказивање детета до одређеног узраста у искључивој је надлежности родитеља и представља манифестацију права на васпитање детета. Стога, основано се може поставити питање, да ли је оправдано да савестан родитељ има у виду само тренутни (сопствени) интерес за дигиталним приказивањем детета у најмлађем узрасту или треба да размишља како ће то деловати на развој детета, као и могућ осећај понижења тог детета у будућности? Ово посебно имајући у виду да дигитални *online* садржај остаје као сведочанство о детету које може бити коришћено и за пет, десет или више година. Налазимо да је одговор на постављено питање негативан, тј. да се савестан родитељ не може руководити само сопственим интересом, већ треба да има у виду благостање детета. С обзиром на то да дете до одређеног узраста не може имати свест ни вољу за дигиталним приказивањем, родитељи имају обавезу да се понашају и врше родитељско право као савесни чувари дигиталног идентитета детета, све док оно не стекне одређену зрелост и не наврши узраст потребан за самостално одлучивање о овом питању. Правно одређивање потребног узраста

за давање сагласности детета представља питање које је потребно размотрити. Ако поистоветимо ово питање са осталим питањима о којима дете са 15 година може самостално одлучивати, онда се овај узраст намеће као правно релевантан.⁵ Међутим, у поређењу са другим наведеним правима детета, оно много раније стиче дигиталну свест и дигиталну писменост, те се наведена граница чини као сувише висока. Могуће је поставити и нижу границу у односу на сет законских права и размотрити да дете са 12 година има своју слободну вољу да се противи дељењу садржаја о себи на друштвеним мрежама.

СУДСКА ПРАКСА

На овом месту осврнућемо се на један значајан случај из наше судске праксе који говори о проблему *sharenting*-а, посебно када су родитељи детета разведени. Апелациони суд у Крагујевцу је потврдио првостепену пресуду којом је одбијен као неоснован тужбени захтев тужиље, мајке детета, којим је тражила да се утврди да је тужени, отац детета, објављивањем фотографија малолетне М, на свом Фејсбук (*Facebook*) профилу 25. 1. 2020. године и 15. 2. 2020. године учинио повреду права детета и то права на безбедан живот и права на приватност, те да се забрани оцу да убудуће фотографије своје малолетне ћерке објављује на друштвеним мрежама.

Према утврђењу првостепеног суда, заједничка ћерка странака, малолетна М, решењем Основног суда у Крагујевцу П2-1024/19 од 28. 6. 2019. године и решењем П2-1024/19 од 24. 7. 2019. године, поверена је на чување, негу и васпитање мајци. Тужени је јануара 2020. године сачинио и на свом профилу на друштвеној мрежи Фејсбук, који профил носи његово име „И. Ж.“, објавио фотографије на којима се налази малолетна М. поред базена, у купаћем костиму и нага, као и њихове заједничке фотографије из базена на којима је дете без купаћег костима и заједничке фотографије из купатила где малолетно дете тушира оца који се налази у кади. Из извештаја Центра за социјални рад (у даљем тексту: ЦСР) од 31. 8. 2020. године, суд је утврдио да родитељи имају супротне ставове када

⁵ Дете са 15 година може самостално да одлучи са којим родитељем ће да живи, коју средњу школу хоће да похађа, да изврши увид у матичну књигу рођених, да да сагласност за предузимање медицинске интервенције.

је реч о објављивању фотографија малолетне М. на друштвеним мрежама и различита схватања о томе које би то последице могло изазвати по њу, те да су током поступка изнели различите податке о природи фотографија које је отац објављивао на свом Фејсбук профилу. Поред објављивања фотографија од стране оца, предмет судског одлучивања је било и објављивање фотографија детета од стране мајке. Из извештаја ЦСР од 13. 11. 2020. године, суд је утврдио да ЦСР остаје при раније достављеном мишљењу, а поводом објављивања фотографије малолетне М. од стране мајке, да је она учинила повреду права детета на безбедан живот и безбедност.

Суд је из достављеног извештаја утврдио да се, на објављеној фотографији, с обзиром да се на истој не види лице детета, нити се на фотографијама налазе лични подаци који се односе на дете, а помоћу којих би се оно могло идентификовати, не може закључити да је објављивањем фотографија (од које су две на којима се дете налази унутар кофера) угрожено право детета на безбедан живот и приватност. ЦСР је мишљења да би свако будуће објављивање фотографија детета од стране било ког родитеља могло бити од стране другог родитеља тумачено као непримерено и потенцијално угрожавајуће по дете и да би представљало ризик од додатног продубљивања њиховог конфликтног односа, што би се негативно одразило на даљи раст и развој детета. Из налаза и мишљења вештака информационе технологије од 30. 11. 2021. године, суд је утврдио да су у налазу приказане фотографије из јануара и фебруара месеца 2020. године, које су обухваћене тужбом са назнаком тачног времена објављивања, а које су пронађене на налогу туженог, да је тужбом обухваћена и фотографија од 25. 2. 2020. године на којој је дете приказано без купаћег костима, а која није нађена на профилу туженог, а да ли је она била на профилу или не, немогуће је утврдити без података о свим активностима на Фејсбук налогу, које вештак није успео да прибави. Из допунског налаза и мишљења вештака од 7. 3. 2022. године, суд је утврдио да је вештак истакао да не постоји контрадикторност између налаза и мишљења, да је одговорио на постављени задатак и прецизно одговорио на све фотографије које је тужиља доставила. Суд је утврдио да фотографија на којој је дете наго не потиче са профила туженог, те да постоји разлика на фотографији која се налази на CD-у и у физичкој фотографији из списка предмета на којој је дете наго, односно да нема никаквих јасних параметара да та фотографија потиче са Фејсбук профила.

Из налаза вештака суд је утврдио да постоји могућност да се фотографија са профила обрише о чему постоји траг, али да он није нигде нашао траг да је било обрисаних фотографија. Притом, свака фотографија објављена на Фејсбук профили садржи одређене ознаке у горњем делу и то ко је објавио и у ком тренутку, као и ознаке у доњем делу у форми лајкова и коментара, док фотографија на којој је дете наго не садржи наведене ознаке.

На напред наведени начин, суд је утврдио да тужени није објављивао наге фотографије малолетног детета на свом профили, те да није повредио право детета на безбедан живот и право на приватност, односно садржина објављених фотографија не може да нашкоди интелектуалном, емотивном или социјалном развоју малолетника, сходно одредби чл. 77 ЗЈМ у делу заштите малолетника. Посебно је првостепени суд ценио да су друштвене мреже данас саставни део живота и рутине сваког човека у готово свим аспектима живота, те објављивање фотографија на друштвеним мрежама које су доступне већини становништва и које су непримереног и неприкладног садржаја могу да буду предмет злоупотребе. У конкретном случају, како је налазом и мишљењем вештака суд утврдио да тужени на свом профили није објавио нагу фотографију малолетне М. и да није било трага да је нека од фотографија обрисана, како је то неосновано навела мајка детета, суд је нашао да су неосновани наводи у том правцу, будући да ничим није доказано супротно. Првостепени суд је закључио да је тужени објављивао фотографије детета, али не и наге, како је то утврђено, а при том и сама природа фотографија које је објављивао није непримерена за истицање на друштвеним мрежама, јер је идеја истицања истих била из забаве, да се укаже да је малолетно дете срећно и задовољно. Суд је утврдио да тужени, објављивањем фотографија на Фејсбук профили из фебруара 2020. године које су различите садржине, ни на који начин није повредио право детета на безбедан живот и право на приватност.

Првостепени суд је ценио и да је мајка објављивала фотографије малолетне М. на Фејсбуку, на који начин суочава исто понашање оба родитеља и склоност ка објављивању фотографија малолетног детета на друштвеним мрежама, на Фејсбук платформи. Надаље, првостепени суд закључује да тужени објављивањем фотографија није учинио повреду права детета, односно да предметне фотографије нису злоупотребљене и коришћене у

недозвољене сврхе, на који начин би жртва трпела штету, те да у конкретном случају малолетно дете није трпело одређене физичке или душевне болове или страх, као последицу насиља. Закључак првостепеног суда са датим разлозима садржаним у образложењу пресуде у свему је прихватио и Апелациони суд. Наиме, одредбом чл. 197, ст. 1 ПЗ прописано је да насиље у породици у смислу тог закона јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице, а нужна последица извршеног насиља јесте та да је жртва претрпела одређене физичке или душевне болове или страх као последицу насиља, а што представља нематеријалну штету у смислу чл. 200 Закона о облигационим односима. Одредбом чл. 77 ЗЈМ у делу заштите малолетника прописано је да се посебно мора водити рачуна да садржај и начин дистрибуције не нашкоди моралном, интелектуалном, емотивном или социјалном развоју малолетника.

Неосновано се у жалбеним разлозима мајке наводи да првостепени суд није поступио по налогу другостепеног суда и није навео разлоге да ли голишаве фотографије које су нађене на профилу туженог могу довести до повреде права детета, ово стога што се првостепени суд детаљно о томе изјаснио и дао разлоге и објаснио смисао и сврху фотографија које се објављују на друштвеним мрежама, а које нису непримерене за истицање на истима, а дате разлоге прихвата и апелациони суд. Мишљење стручног тима ЦСР је јасно и недвосмислено дато и односи се само на фотографије када је дете наго, а не и голишаво у купаћем костиму, као на мору, а што се не може сматрати непримереним и угрожавајућим по дете. Такође, неосновано се жалбеним наводима мајке указује да је првостепени суд засновао одлуку само на мишљењу ЦСР од 13. 11. 2020. године и да је суд требало поново да прибави мишљење ЦСР због протеча времена дужег од три месеца. Ово стога што се ЦСР детаљно изјаснио, те није било потребе за било каквим допунским изјашњењем, због чега га суд применом истражног начела није ни прибављао, јер није било потребно, а ни Закон о парничном поступку не прописује проток времена за прибављање извештаја ЦСР (Presuda ASKG Gž2 187/2022).

Примећујемо да је апелациони суд овде стао на становиште којим захтева наступање штетних последица по дете услед објављивања фотографија на друштвеним мрежама како би утврдио евентуално постојање повреде права детета. Сасвим је оправдано

суд ценио да објављивањем слика детета није дошло до повреде интегритета личности и добробити детета, те да нема одговорности оца. Међутим, услед постојања опасности по добробит детета, услед несагласности родитеља, потребно је онемогућити родитеље да објављују фотографије детета, што је касније и учинио Врховни касациони суд.

Поводом анализираних пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, о томе какав карактер има постављање слика на друштвене мреже од стране једног родитеља у случају развода брака, изјаснио се и Врховни касациони суд. У пресуди Рев 14012/2022 од 6. 10. 2022. године, Врховни касациони суд дао је коначну оцену: „Суштински, објављивање фотографија деце на Интернету путем сервиса за друштвене мреже може да представља опасну активност. Родитељи, када објављују фотографије своје деце, имају слободу избора да ли ће фотографије да објаве или не, али само док заједнички врше родитељско право и док имају исте ставове по том питању. Родитељи мал. М. имају супротне ставове о објављивању њених фотографија на Интернету путем сервиса за друштвене мреже и различита схватања о томе које би то последице могло имати по њу. Мал. дете није свесно своје приватности, нити права да га заштити. Због тога, о њеној приватности, ради остваривања најбољег интереса детета, треба да брине родитељ коме је поверено вршење родитељског права. Законска заступница мал. М. има став да ради заштите безбедности и приватности не треба објављивати фотографије детета на којима се идентификује њен лик. Стога, од тренутка када је законска заступница, мајка детета, изразила несагласност са објављивањем фотографија детета на друштвеним мрежама, на којима се она може идентификовати, нико, па ни други родитељ којем није поверено вршење родитељског права, нема право да објављује те фотографије. Ово право заштићено је чл. 12 Универзалне конвенције о људским правима, чл. 8 Европске конвенције о људским правима и то као обавеза поштовања приватног живота, дома и преписке...” (Presuda VKS Rev 14012/2022).

Овај суд је, правилно ценећи претходне сукобе родитеља и добробит детета, нашао да у будућности треба заштитити најбољи интерес детета у дигиталној сфери тиме што ће се забранити оцу да објављује слике на Фејсбук налогу. Оно са чиме се не слажемо јесте да мајка, као носилац родитељског права, може самостално да одлучује о објављивању слика детета. Сматрамо да, у светлу сукоба

родитеља, нити један од њих не треба да има право да објављује слике на друштвеним мрежама, јер ће на тај начин заштита права и добробити детета бити потпуно осигурана.

ЗАКЉУЧАК

Sharenting као облик вршења родитељског права представља појаву савременог доба. *Sharenting* је искључиво везан за објављивање материјала о детету од стране родитеља, као и особа које су законски заступници детета, на друштвеним мрежама и Интернету.

Норме међународног права у овој области, посебно на нивоу ЕУ, имају виши ниво заштите у односу на норме домаћег права. У Србији нема конкретних норми које се односе на заштиту деце од објављивања садржаја о њима на друштвеним мрежама од стране родитеља. ПЗ има норме о заштити права детета и вршењу родитељског права општег карактера. ЗЈИМ има, такође, одредбе општег карактера које могу пружити заштиту деци, али у највећој мери, ако до објављивања садржаја долази од стране других особа, не и од родитеља. Судска пракса у овом сегменту породичних односа је оскудна и услед недостатка нормативних решења, представља значајан показатељ нивоа заштите права детета у дигиталној сфери, те последично може понудити извесне смернице и начела.

Објављивање фотографија деце на Интернету путем сервиса за друштвене мреже може да представља опасну активност које савесни родитељ треба да буде свестан. Имајући у виду то да малолетно дете, посебно до одређеног узраста (нпр. до 12 година), не може бити свесно свог дигиталног идентитета, родитељи јесу „чувари” тог идентитета, који се манифестује и кроз објављивање слика и материјала на друштвеним мрежама.

Иако правни систем треба да препозна, регулише и на крају реагује на кршење права детета у дигиталној сфери, дomet истог је услед константног развоја нових технологија и нових друштвених мрежа прилично ограничен. Критеријум за суд треба да буде да ли садржина објављених фотографија може или не може да нашкоди интелектуалном, емотивном или социјалном развоју детета. Превентивни приступ налаже да, услед покренутог поступка, суд забраном објављивања материјала и фотографија родитељима, онемогући да добробит детета буде угрожена. Такође, предлагемо

да центар за социјални рад у случају постојања сукоба родитеља, буде први државни орган који ће пре вођења судског поступка, упозорити родитеље да постоји угрожавање права и благостања детета у дигиталној сфери.

На самом крају овог рада поново подвлачимо ограничено деловање само правног поретка, наспрам друштвене (као и правно-политичке) регулације. Наиме, у оваквом напреску дигиталних садржаја и њиховом коришћењу од стране родитеља, деца ће у великом броју случајева бити онемогућена да имају делотворну (правну) заштиту од такве штетне праксе родитеља, те се друштвена (само)регулација намеће као трајно решење.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union [TFEU], OJ C 202, 7.6.2016, p. 1–388. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0006.01/DOC_3&format=PDF.
- Fineman, Melanie. 2023. “Honey, I Monetized the Kids: Commercial Sharenting and Protecting the Rights of Consumers and the Internet’s Child Stars”. *Georgetown Law Journal* 111 (4): 847–890.
- Fortin, Jane. 2009. *Children’s Rights and the Developing Law*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gabriel, Paula. 2019. “The Protection of Personal Information Act 4 of 2013 and Children’s Right to Privacy in the Context of Social Media”. *Journal for Contemporary Roman-Dutch Law* 82 (4): 605–620.
- Gilmore, Stephen, Jonathan Herring, and Rebecca Probert. 2009. “Introduction: Parental Responsibility – Law, Issues and Themes”. In: *Responsible Parents and Parental Responsibility*, eds. Rebecca Probert, Stephen Gilmore and Jonathan Herring, 1–20. Oxford: Bloomsbury Publishing.
- Goshadze, Kakhabe. 2020. “Legal Implications of ‘Sharenting’”. *Law and World* 6 (15): 19–26. DOI: 10.36475/6.2.3.
- Haley, Keltie. 2020. “Sharenting and the (Potential) Right to Be Forgotten”. *Indiana Law Journal* 95 (3): 1005–1020.
- Janjić Komar, Marina, i Mirjana Obretković. 1996. *Prava deteta – prava čoveka*. Beograd: Dosiје: Udruženje pravnika Srbije za socijalno pravo.

- Johnston, Carolyn. 2020. "Sharing of Children's Health Data by Health Professionals and Parents – A Consideration of Legal Duties". *Indian Journal of Law and Technology* 16 (1): 48–70.
- Masson, Judith. 2000. "The Children Act 1989 and Young People: Dependence and Rights to Independence". In: *Children and the Law*, ed. Deborah Lockton, 1–12. London: Cavendish Publishing Limited.
- Porodični zakon [PZ], „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 18/2005, 72/2011 – dr. zakon i 6/2015.
- Presuda Apelacionog suda u Kragujevcu [ASKG] Gž2 187/2022 od 19.5.2022. godine.
- Presuda Vrhovnog kasacionog suda [VKS] Rev 14012/2022 od 6.10.2022. godine.
- Probert, Rebecca. 2009. *Cretney and Probert's Family Law*. London: Sweet and Maxwell.
- Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679>.
- The Charter of Fundamental Rights of the European Union [CFREU], OJ C 364, 18.12.2000, p. 1–22. https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.
- Yates, Charlotte. 2023. "Influencing 'Kidfluencing': Protecting Children by Limiting the Right to Profit from 'Sharenting'". *Vanderbilt Journal of Entertainment & Technology Law* 25 (4): 845–870.
- Zakon o javnom informisanju i medijima [ZJIM], „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 92/2023 i 51/2025.
- Zakon o ratifikaciji Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta [ZRKUNPD], „Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori”, br. 15/90 i „Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori”, br. 4/96 i 2/97.

Uroš Novaković*

Faculty of Law, University of Belgrade

LEGAL REGULATION OF SHARENTING – THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Resume

The family as a social category is becoming increasingly susceptible to the influence of social networks, not only as a group, but also through individual members – primarily parents and children. Sharenting as a form of exercising parental rights is a phenomenon of modern times. Provisions on the protection of children from posting content on social networks are contained in the Law on Public Information and Media and the Family Law. In addition to the scarce legal regulation, domestic case law in this area is also lacking. The subject of the analysis was the judgment of the Court of Appeal in Kragujevac, which was also commented on by the Supreme Court of Cassation. Publishing photos of children on the Internet via social networking (sharenting) can be a dangerous activity that a conscientious parent should be aware of. Given that a minor child, especially up to a certain age (e.g., up to 12 years old), cannot be aware of his or her digital identity, parents are the guardians of that identity, which is also manifested through the publication of images and materials on social networks. Although the legal system should recognize, regulate and ultimately respond to violations of children's rights in the digital sphere, its scope is quite limited due to the constant development of new technologies and new social networks.

Keywords: child, child rights, social networks, sharenting, Internet

* E-mail address: uros.novakovic@ius.bg.ac.rs; ORCID: 0009-0002-9749-7369.

** Овај рад је примљен 25. јула 2025. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 29. августа 2025. године.